

LUSTRUMCONFERENTIE

War and Peace

Zaterdag 20 september 2014

10.00 — 17.00 uur

Nationale Opera & Ballet, Amsterdam

Sprekers

Paul Wolfowitz — William Fallon — Lilia Shevtsova
James Steinberg — Jean-Marie Guéhenno — Avishai Margalit
Michael Ignatieff — Lila Azam Zanganeh — Dan Diner — Masafumi Ishii
Robert Cooper — Hassan Mneimneh — Horia-Roman Patapievici

Musici

Andreas Scholl — Tamar Halperin

Twintig jaar Nexus Instituut

Een van de vele paradoxen waaraan het leven rijk is, is dat alles wat het meest betekenisvol en van waarde is, het minst vanzelfsprekend is. Want alles van waarde is weerloos en zal dus altijd verdedigd moeten worden tegen de onuitroeibare, destructieve krachten die de menselijke natuur ook eigen zijn: vrede tegen oorlog, liefde tegen haat, recht tegen onrecht, vrijheid tegen tirannie, waarheid tegen leugen, rede tegen domheid...

Het Europees humanisme is een beschavingsideaal waarin, omwille van de menselijke waardigheid, het primaat aan geestelijke waarden als vrijheid, waarheid, schoonheid, vriendschap wordt toegekend en mensen zich bewust zijn van de betekenis van kunst, de cultivering van de ziel, de liefde voor wijsheid en al wat een vrije en rechtvaardige samenleving vereist. Het voortbestaan van dit beschavingsideaal is echter allesbehalve vanzelfsprekend. Nietzsche voorspelde al dat universiteiten het *universitas*-ideaal zouden verloochenen; Virginia Woolf en Ray Bradbury voorzagen het einde van een boekencultuur; Aldous Huxley en Herbert Marcuse de consequenties van de triomf van de wetenschap, technologie en kitsch; Franz Kafka en Max Weber tonen aan wat er met een samenleving gebeurt die gedomineerd wordt door het visieloos opportunisme van bureaucraten en managers voor wie macht niets meer is dan de ultieme vorm van zelfbevrediging.

Om de wereld van het Europees humanisme, met alle middelen die ons ter beschikking staan, voor een breed publiek toegankelijk te maken, is in september 1994 het Nexus Instituut opgericht. Echter, al wat tegen de tijdgeest ingaat en een tegenwicht wil bieden, heeft het per definitie nooit gemakkelijk. Dat Nexus is blijven bestaan, en in twintig jaar kon uitgroeien tot een toonaangevend Europees instituut, is op de eerste plaats te danken aan tal van internationaal prominente intellectuelen, kunstenaars, wetenschappers, diplomaten en politici die hun naam aan het Instituut hebben verbonden; op de tweede plaats aan die duizenden mensen, onder wie een groeiende groep jongeren, die de domheid en kleingeestigheid van deze tijd moe zijn; en ten slotte is het in hoge mate te danken aan de wijze raad en daad van een paar zeer betrokken mensen plus de adequate financiële ondersteuning, in het bijzonder van onze hoofdsponsor vanaf den beginne, Tilburg University.

Zal de wereld veranderen? Is er een toekomst voor het Europees beschavingsideaal? De tekenen des tijds zijn niet gunstig. Dat is echter nooit een reden om op te geven. Integendeel. Goethe kende al deze levenswet: *Immer vorwärts!*

Rob Riemen

Oprichter-directeur Nexus Instituut

Programma

- 10.00 u. Welkom *Rob Riemen*
- 10.05 u. Keynote lezing *Paul Wolfowitz*
- 11.00 u. I. WAR
Discussie met *Paul Wolfowitz, William Fallon, James Steinberg, Lilia Shevtsova, Jean-Marie Guéhenno, Dan Diner* en *Horia-Roman Patapievici* o.l.v. *Rob Riemen*
- 12.30 u. Lunch
- 13.30 u. Muzikaal intermezzo door *Andreas Scholl* en *Tamar Halperin*
- 14.30 u. II. PEACE
Discussie met *Lila Azam Zanganeh, Hassan Mneimneh, Avishai Margalit, Michael Ignatieff, Robert Cooper* en *Masafumi Ishii* o.l.v. *Rob Riemen*
- 16.00 u. Receptie
- 17.00 u. Einde

Aanmelden

Om de Nexus-conferentie 2014 bij te wonen, kunt u entreebewijzen bestellen via www.nexus-instituut.nl of met de bijgevoegde aanmeldkaart. Lunch en receptie worden u in het kader van het lustrum door het Nexus Instituut aangeboden.

De bijdragen aan de Nexus-conferentie zullen door de sprekers worden omgewerkt tot essays in *Nexus 68*, te verschijnen in het najaar van 2014. U kunt dit nummer nu al reserveren met de kaart in deze brochure.

U kunt uw aanmelding kosteloos annuleren door uw kaarten voor 5 september 2014 terug te sturen naar het Nexus Instituut. Na 5 september wordt ook bij annulering de volledige entreeprijs in rekening gebracht.

Wijzigingen in het programma voorbehouden. Kijk voor actuele informatie over de conferentie en de sprekers op www.nexus-instituut.nl.

War and Peace

I

Waarom oorlog? Hoe kan het dat miljoenen mensen op bevel van een enkeling hun menselijke gevoelens en gezond verstand verloochenen en vervallen tot afschuwelijke misdaden als moord, plundering, verraad en brandstichting? Vanwaar de gehoorzaamheid van een massa aan een heersende macht, terwijl er helemaal geen oorlog zou zijn als zij die de strijd daadwerkelijk moeten voeren, dat zouden weigeren? Welke kracht brengt volken in beweging? En vanwaar het geloof in de grootheid van machtige mensen? Waarom zien we niet hoe machtige mannen in feite vaak onbeduidend zijn? Dit zijn de vragen waarop de verbijsterde Tolstoj een antwoord tracht te geven in *Oorlog en Vrede*, zijn epos over Rusland ten tijde van Napoleons veldtocht in 1811-1812.

Honderd jaar later gaat het goed met Europa. In zijn kroniek *Die Welt von Gestern* (1942) beschrijft Stefan Zweig hoe in het Europa van voor de Eerste Wereldoorlog de economie bloeit, de techniek het levensritme vleugels geeft en wetenschappelijke ontdekkingen en optimisme het zelfbewustzijn vergroten. Zweig herinnert zich hoe de steden mooier werden, de rijkdom toenam, badkamer en telefoon in alle huishoudens hun intrede deden, bibliotheken en nieuwe theaters werden gebouwd, door sport en betere voeding mensen gezonder werden, auto en trein de afstanden verkleinden, mensen jeugdiger werden en de mode natuurlijker. Hoe, kortom, de vooruitgang voor iedereen tastbaar werd en er bij dit alles in alle landen een groeiend Europees bewustzijn ontstond; hoe, tegen het nationalisme in, een Europees gemeenschapsgevoel groeide. Vervolgens concludeert Zweig: 'Als je nu in alle rust afvraagt waarom Europa zich in 1914 in een oorlog stortte, vind je geen enkele zinnige reden en zelfs geen aanleiding.' En toch gebeurde het. Toch begon in en dankzij Europa een wereldoorlog, waarin miljoenen mensen het leven verloren en voor het leven verminkt werden, omdat...??

Zo moest opnieuw de vraag worden gesteld: waarom oorlog? Sigmund Freud, die als wetenschapper de krochten van de menselijke psyche tot zijn onderzoeksterrein had uitverkoren, wilde op die vraag een antwoord vinden — een antwoord dat voor hem als jood niet veel later des te urgenter zou worden, aangezien hij zich weinig illusies maakte over de gevolgen van het feit dat miljoenen mensen de Führer van de nationaal-socialisten blindelings wilden volgen in een nieuwe wereldoorlog. In 1930 publiceert Freud zijn essay 'Das Unbehagen in der Kultur', dat hij begint met de opmerking: 'Men kan zich niet aan de indruk onttrekken dat de mensen gewoonlijk met verkeerde maatstaven meten, dat zij naar macht, succes en rijkdom voor zichzelf streven en die zaken bij anderen bewonderen, maar de werkelijke

waarden van het leven onderschatten.’ Dit is een van de oorzaken van frustratie en onmacht in een maatschappij. Daarnaast is er het besef dat veel sociaal leed en sociale onrechtvaardigheid voorkomen kan worden en dat dat toch niet gebeurt. De mens lijkt onmachtig tegenover de eigen psychische gesteldheid, meer in het bijzonder de diepe agressie- en doodsdrijf die in ieder individu huist. Wanneer deze driften ons handelen regeren, verliezen we al snel ons vermogen lief te hebben, empathisch en sociaal te zijn. We veranderen in destructieve wezens, die vrijuit oorlog kunnen en willen voeren.

Tien jaar later, in 1940, publiceert Simone Weil een briljant essay dat niet alleen gelezen kan worden als een antwoord op de vragen van Tolstoj, maar ook laat zien hoe de *Ilias* van Homerus het gelijk van Freud bewijst. In *L'Iliade ou le poème de la force* schrijft Weil:

Het middelpunt van de *Ilias*, de echte held en het echte onderwerp, is de kracht van het geweld. Het geweld dat door mensen wordt gebruikt, het geweld waaraan mensen onderworpen worden, het geweld dat het vlees van mensen doet inkrimpen. [...] Wie gedroomd had dat dankzij de vooruitgang het geweld voortaan tot het verleden behoorde, zag dit gedicht als een document; wie inziet dat de kracht zowel nu als vroeger een hoofdrol speelt in de geschiedenis van de mensheid, vindt er een prachtige, zuivere spiegel in. Geweld is datgene wat een ding maakt van iedereen die eraan wordt onderworpen. Als het tot het uiterste wordt doorgevoerd, maakt het van de mens een ding in de meest letterlijke zin, want het maakt een lijk van hem. [...] Kracht die doodt, is een bondige, grove vorm van geweld. Veel gevarieerder in zijn methoden, veel verrassender in zijn effecten is de andere kracht, die niet doodt: dat wil zeggen, nog niet doodt. Hij gaat beslist doden of hij gaat waarschijnlijk doden, of hij hangt alleen maar dreigend boven de persoon die hij elk ogenblik kan doden. In ieder geval verandert hij een mens in een steen. Uit de macht een mens in een ding te veranderen door hem te doden, vloeit een andere, nog veel ontzaglijker macht voort: de macht een ding te maken van een mens die blijft leven. Hij leeft, hij heeft een ziel; toch is hij een ding.

Wanneer Simone Weil dit schrijft, is in Europa al een tweede wereldoorlog uitgebroken en zijn talloos veel miljoenen, in de greep van hun eigen agressiedrijf, veranderd in een ding. Op gezag van een wreedaardige enkeling zijn zij gaan moorden, plunderen, brandstichten en vernietigen.

II

Na twee wereldoorlogen, na Auschwitz, Hiroshima en de Goelag, wist Europa één ding zeker: nooit meer oorlog. Opdat het nooit meer oorlog zou worden, werden de Verenigde Naties, de Europese Unie, de NAVO, het IMF, de Wereldbank, het Internationaal Gerechtshof opgericht, kwam er een Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Democratie, economische groei, gelijke rechten, vrijheid

van meningsuiting, onderwijs, gezondheidszorg en sociale rechtvaardigheid werden de nieuwe waarden die gewaarborgd moesten worden opdat er — te beginnen in Europa — nooit meer oorlog zou zijn.

III

Lev Tolstoj overleed in 1910, Sigmund Freud in 1939 en Simone Weil in 1943. Geen van hen heeft dus kunnen ervaren hoe Europa dankzij de genoemde instituties, de nieuwe waarden en — niet te vergeten — de Verenigde Staten van Amerika als *'the last best hope of earth'* (Lincoln), nu alweer zeven decennia op weg lijkt 'naar de eeuwige vrede', die volgens Immanuel Kant mogelijk zou moeten zijn. De schrijver, de psychoanalyticus en de filosoof, die alledrie zo indringend de vraag stelden naar het waarom van oorlog, verwachtten de vrede uit een heel andere hoek.

Zo wil Tolstoj ons met zijn roman duidelijk maken dat de machtigen der aarde helemaal niet rationeel handelen en dat hun grootheid al te vaak slechts een schijn-grootheid is waar we ons niet op moeten blindstaren. En ook dat we ons in het leven andere vragen moeten stellen. Niet de vragen die betrekking hebben op belangen, behagen en succes, maar de grote morele vragen: wat doe ik met mijn leven? Wat geeft betekenis? Wat is goed? En met het stellen van die andere vragen zouden we ook andere waarden moeten koesteren: niet de materiële waarden, maar geestelijke waarden als eenvoud, waarheid, rechtvaardigheid en schoonheid. De ultieme bron van vrede is wat vorst Andrej zich realiseert, niet lang voordat hij, gewond door de oorlog, zal sterven: 'Liefde? Wat is liefde? dacht hij. Liefde staat de dood in de weg. Liefde is het leven. Alles, alles wat ik begrijp, begrijp ik alleen omdat ik liefheb. Alles is, alles bestaat slechts omdat ik liefheb. Alles is alleen door liefde verbonden.'

Freud denkt er in feite niet veel anders over. Tegenover *thanatos*, de doodsdrijf, staat bij hem *eros*, de levensdrijf, de enige kracht die weerstand kan bieden aan agressie en destructieve neigingen. En opdat *eros* zijn eeuwige tegenstrever *thanatos* kan overwinnen, is *cultuur* volgens Freud van levensbelang. Dat laat hij ook Einstein weten als die hem in 1932 vraagt uit te leggen hoe oorlog voorkomen kan worden en Freud zijn lange brief, gepubliceerd onder de titel 'Warum Krieg?', afsluit met de stelling: *'Alles, was die Kulturentwicklung fördert, arbeitet auch gegen den Krieg.'*

Ook Simone Weil is ervan overtuigd dat de liefde de enige echte kracht is die de verstening van de menselijke ziel kan tegenhouden. Alleen zo komt een ziel tot leven, en 'de zuiverste triomf van liefde, de hoogste genade van de oorlog, is echter de vriendschap die opkomt in het hart van de doodsvijand. [...] Deze momenten van genade zijn zeldzaam in de *Ilias*, maar ze volstaan om met enorme spijt te laten voelen wat geweld kapotmaakt en kapot zal maken.'

Tolstoj, Freud en Weil delen de overtuiging dat zonder cultuur, zonder morele waarden en de cultivering van de menselijke ziel — wezenskenmerken van het Europees humanisme — er nooit eeuwige vrede kan zijn, onze zeven decennia van Europese vrede ten spijt.

Toen het Nexus Instituut in september 1994 werd opgericht, werd als motto de volgende tekst van Marguerite Yourcenars *Mémoires d'Hadrien* gekozen:

Ik voelde steeds meer de behoefte om oude boekwerken te verzamelen en te conserveren en toegewijde kopiïsten op te dragen er nieuwe kopieën van te vervaardigen. Die mooie taak leek me niet minder dringend dan de hulp aan de veteranen of de toelage aan arme en kinderrijke gezinnen; ik zei tegen mezelf dat een of twee oorlogen en de daaruit voortvloeiende ellende of een periode van grove onachtzaamheid of verwildering onder een paar slechte vorsten genoeg zouden zijn om de door tussenkomst van die broze voorwerpen van vezels en inkt tot ons gekomen gedachten voorgoed verloren te laten gaan. Ieder die het geluk heeft in zeker mate voordeel te trekken uit dat culturele erfgoed, was volgens mij verplicht het aan de mensheid door te geven.

Het is de traditie van het Europees humanisme om boeken te bewaren, te lezen, een cultuurofgoed door te geven en levend te houden, en de waan van de dag te toetsen aan de wijsheid van het verleden. Voor deze jubileumconferentie, waarmee het vierde lustrum van het Nexus Instituut wordt gevierd, is gekozen voor het thema *Oorlog en Vrede*. Want als Tolstoj, Freud en Weil gelijk blijken te hebben, dan is er meer dan voldoende reden om een aantal ongemakkelijke vragen te stellen en kritische kanttekeningen te plaatsen bij de veronderstelling dat er nooit meer oorlog in Europa zal zijn. Bovendien is het dan de hoogste tijd te bedenken hoe we de verstening van mensen en de vernietiging van onze wereld kunnen voorkomen.

Eerste debat. War

De gedachte dat er nooit meer oorlog zou zijn, is niet nieuw — zie ‘de wereld van gisteren’. Nu weten we dat het onbehagen in de cultuur is onderschat en de kwaliteit van de heersende klasse overschat. *Sleepwalkers* noemt de historicus Christopher Clark de politieke kaste ten tijde van de Eerste Wereldoorlog. De vraag is: hoe competent is de huidige regerende klasse? Welke politieke cultuur is nu dominant? In 1930-1932 publiceerde de Duitse schrijver en filosoof Hermann Broch zijn trilogie *Die Schlafwandler*, met daarin zijn analyse van ‘het verval van waarden’. Hoe sterk is dat verval in onze tijd? Hoe groot het nihilisme? En hoe levenskrachtig is onze democratie? Wat is het onbehagen in ónze cultuur? Wat is de pathologie van onze tijd? Zijn de waarden en het mensbeeld dat we nu koesteren, voldoende om ons voor nog meer oorlog te behoeden? Welke (al dan niet gewelddadige) krachten beheersen onze tijd? Wat is de invloed van technologie? Wat is de invloed van (sociale) media? Hoe sterk is de Europese Unie? Hoe belangrijk is de vs voor de vrede binnen de Europese Unie? Hoe relevant is de NAVO? Volgens Tolstoj is de kernvraag van de geschiedenis: wat is macht? De vervolgvraag luidt: wie hebben er

nu macht? En hoe gaan zij met hun macht om? Wat zijn de hedendaagse bedreigingen voor onze vrede en als er weer oorlog komt in Europa, hoe zouden we ons die dan moeten voorstellen?

Tweede debat. Peace

De Russische schrijver Boelgakov eindigt zijn in 1924 geschreven roman over de Russische Revolutie, *De witte garde*, met de zinnen: 'Alles gaat voorbij: lijden, kwellingen, bloed, koude en pestilentie. Het zwaard zal verdwijnen en de sterren zullen blijven, ook wanneer er geen schaduw van onze lichamen en werken meer op aarde zullen zijn. Er is niet één mens die dit niet weet. Waarom willen wij dan onze blik niet op de sterren richten? Waarom?'

We kunnen deze vraag van Boelgakov ook anders stellen: hoe bewaren we onze menselijkheid? Wat voorkomt dat wij, in de greep van *thanatos*, verstenen? Dostojevski was ervan overtuigd dat 'alleen schoonheid de wereld kan redden'. Is dat zo? En als dat zo is, waarom gelooft vrijwel niemand dat tegenwoordig nog?

Wat zijn nu de echte waarborgen voor de vrede in Europa? Kunnen we, moeten we blijven vertrouwen op een Europese Unie, de Verenigde Staten van Amerika, de NAVO, een Internationaal Gerechtshof? Zijn economische groei en westerse politieke waarden voldoende om ons uit de greep te houden van onze doodsdrijf of moeten we meer vertrouwen hebben in de technologische beschaving die meer en meer deel uitmaakt van onze werkelijkheid? Wat is beschaving? Wie zijn de hoeders van onze beschaving? Zijn dat de intellectuelen, de kunstenaars, de politici, de economen of zakenmensen? En in welke mate is godsdienst nog relevant voor het voortbestaan van het Europese beschavingsideaal?

Thomas Mann, een van de laatste representanten van het Europees humanisme, concludeerde tien jaar na de Tweede Wereldoorlog in zijn laatste essay, 'Versuch über Schiller', dat tevens zijn intellectueel testament zou zijn, dat alleen de liefde voor het schone, ware, goede; innerlijke vrijheid; kunst en eerbied voor het menselijke bestaan een nieuwe oorlog — 'dankzij een van domheid dronken, verwaarloosde mensheid, die onder het uitschreeuwen van technische en sportieve sensationele prestaties zijn ondergang tegemoet tuimelt' — kan tegenhouden. Als dat zo is, als Mann met Freud gelijk heeft dat alleen een verdere culturele ontwikkeling en het cultiveren van humanistische waarden ons voor oorlog kunnen behoeden, welke mogelijkheden hebben wij dan nog om ons deze cultuur eigen te maken in een tijd waarin onderwijs noch de politieke kaste echt in cultuur geïnteresseerd is. En tot slot, als *eros*, als de liefde inderdaad de voornaamste tegenkracht van oorlog is, hoe kunnen wij dan, in een maatschappij die vaak zo liefdeloos is, weer leren wat liefde is?

Rob Riemen

Sprekers

LILA AZAM ZANGANEH (Frankrijk, 1976), dochter van Iraanse ballingen, is schrijfster en politiek activist. Ze schrijft voor onder meer *The New York Times*, *Le Monde* en *La Repubblica*. Ze heeft, samen met onder anderen Kofi Annan, Condoleezza Rice en Madeleine Albright zitting in de raad van toezicht van het International Rescue Committee, een organisatie die slachtoffers van wereldwijde humanitaire rampen helpt hun leven weer op te pakken. Via Words Without Borders, een organisatie die zich inzet voor de vergroting van intercultureel begrip door de verspreiding van hedendaagse internationale literatuur, en via Narrative 4, een mondiaal netwerk van invloedrijke kunstenaars en leiders, zet ze zich in voor de wereldwijde uitwisseling van verhalen, om stereotypen te ontcrachten en barrières weg te nemen. Lila Azam Zanganeh is de auteur van *The Enchanter: Nabokov and Happiness* (in het Nederlands verschenen als *De tovenaer: Nabokov en geluk*, 2011) en werkt aan een roman getiteld *The Orlando Inventions*, een bewerking van een middeleeuws verhaal over een oorlog die bijna veertien eeuwen duurde. In april 2014 verzorgde zij de Nexus-masterclass ‘Love & Literature’.

ROBERT COOPER (Verenigd Koninkrijk, 1947) is als Europees topdiplomaat betrokken geweest bij de bemiddeling in tal van geopolitieke conflicten. Hij was jarenlang de belangrijkste adviseur van Tony Blair voor buitenlands beleid en speciaal Brits gezant in Afghanistan. Van 2002 tot 2007 was hij directeur-generaal voor buitenlandse en politiek-militaire zaken op het secretariaat-generaal van de Raad van Ministers van de EU. Daarna was hij betrokken bij de oprichting van de European External Action Service, de diplomatieke dienst van de EU. Tot voor kort was hij adviseur van Catherine Ashton, Hoge Vertegenwoordiger voor Buitenlandse Zaken en Veiligheidsbeleid van de Europese Unie. Zijn concept van de zogenaamde ‘failed states’, zoals beschreven in *The Post-Modern State* (2002) en *The Breaking of Nations* (2003), is van grote politieke invloed gebleken. Robert Cooper was eerder te gast op de Nexus-conferentie ‘The Politics of European Values’ (2004) en hij publiceerde in *Nexus* 51.

DAN DINER (Duitsland, 1946) werd in München geboren als zoon van Oost-Europese joodse ouders. Hij groeide op in Israël en Duitsland en geldt als een van de meest eminente historici van onze tijd. Hij is als hoogleraar verbonden aan de Hebreeuwse Universiteit in Jeruzalem en is directeur van het Simon Dubnow Instituut voor joodse geschiedenis en

cultuur aan de Universiteit van Leipzig. Zijn studies *Beyond the Conceivable* (2000), *Cataclysms: A History of the Twentieth Century from Europe's Edge* (2008) en *Zeitenschwelle: Gegenwartsfragen an die Geschichte* (2010) worden beschouwd als belangrijke bijdragen aan de discussie over het begrip en de verwerking van de grote tragedies van de twintigste eeuw: de wereldoorlogen en de Holocaust. Zijn werk weerspiegelt de overtuiging dat traditionele methoden niet volstaan om deze traumatische gebeurtenissen te verklaren. Diner verwerpt het idee dat slachtoffers en daders, die veelal diametraal tegengestelde herinneringen aan deze gebeurtenissen bewaren, binnen hetzelfde conceptuele denkkader geplaatst kunnen worden. Hij meent dat de bestudering van deze groepen en hun verschillende visies kan leiden tot een beter inzicht in traumatische gebeurtenissen, zoals oorlog en oorlogshandelingen, en kan helpen deze een plaats te geven in onze geschiedenis.

WILLIAM 'FOX' FALLON (Verenigde Staten, 1944) is een Amerikaanse vier-sterren admiraal met een indrukwekkende veertigjarige carrière als militair en strategisch leider. Hij voerde achtmaal het commando over de Amerikaanse en geallieerde troepen en nam jarenlang militaire en diplomatieke beslissingen op het hoogste niveau. Admiraal Fallon

leidde als hoofd van de US Central Command alle Amerikaanse militaire operaties in het Midden-Oosten, Centraal-Azië en de Hoorn van Afrika, met als voornaamste aandachtspunt de militaire missies in Irak en Afghanistan. Zijn felle verzet tegen een mogelijke oorlog met Iran, waarbij hij vraagtekens plaatste bij de manier waarop oorlogshandelingen ingezet moeten worden om vrede te creëren, leidde tot frictie met de regering-Bush. Momenteel is admiraal Fallon adviseur bij het Center of International Studies aan het MIT en voorzitter en adviseur van diverse bedrijven die zich bezighouden met (cyber)veiligheid. Hij is lid van de US Secretary of Defense Science Board en heeft zitting in de adviesraad van het American Security Project.

JEAN-MARIE GUÉHENNO (Frankrijk, 1949) is een hoge diplomaat die tussen 2000 en 2008 als ondersecretaris-generaal van de Verenigde Naties belast was met vredesoperaties. In 2012 reisde hij als speciaal gezant samen met Kofi Annan naar Syrië, waar hij al gauw tot de conclusie kwam dat de politieke belangen van de VS en Rusland dusdanig uiteenlopen, dat een vredesakkoord niet te realiseren is. Hij is de voorzitter van het Centre for Humanitarian Dialogue, een van de weinige internationale organisaties die het gesprek aangaan met terroristische groeperingen, vanuit de overtuiging dat je met diplomatie meer kunt bereiken dan met militaire macht. Guéhenno schreef naast essays over internationale betrekkingen ook het beroemd geworden boek *La fin de la démocratie* (1993) en *L'avenir de la liberté. La démocratie dans la mondialisation* (1999). Op dit moment werkt hij aan het boek *The Fog of Peace*.

MICHAEL IGNATIEFF (Canada, 1947) is een van de beroemdste publieke intellectuelen van onze tijd, die er als journalist en politicus naar streeft de feiten van de harde werkelijkheid op tafel te krijgen. Als auteur van boeken als *Human Rights as Politics and Idolatry* (2001), *The Lesser Evil: Political Ethics in an Age of Terror* (2004) en *Fire and Ashes: Success and Failure in Politics* (2013) staat Ignatieff bekend om zijn beschouwingen over nationalisme, etnisch bewustzijn en mensenrechten en hun rol in internationale conflicten. Momenteel is Ignatieff voorzitter van de Carnegie Council on Ethics and International Affairs in New York en hoogleraar Practice of Politics and the Press aan Harvard. Ignatieff is sinds de oprichting nauw betrokken bij het Nexus Instituut. Hij verzorgde de openingslezing op de eerste conferentie in 1996, nam deel aan tal van andere conferenties en hield de Nexus-lezing 2000.

MASAFUMI ISHII (Japan, 1957) is de belangrijkste adviseur van de Japanse regering inzake internationale conflicten. Hij is geboren in Hiroshima, studeerde rechten in Tokyo en doorliep een glanzende carrière binnen het Japanse ministerie van Buitenlandse Zaken. Hij was ambassadeur voor Japan in Londen en in Washington DC. Sinds 2013 is hij directeur-generaal van het International Legal Affairs Bureau van het ministerie van Buitenlandse Zaken.

AVISHAI MARGALIT (Israël, 1939) is als filosoof beroemd geworden om zijn denken over sociale en ethische vraagstukken. Hij staat bekend om zijn evenwichtige analyses van menselijke concepten, waarbij hij vaak historische voorbeelden als uitgangspunt gebruikt. Hij heeft verscheidene sociale concepten grondig bestudeerd, zoals de menselijke waardig-

heid, het geheugen als betekenisgevende kracht en morele verantwoordelijkheid in conflictsituaties. Margalit heeft verschillende invloedrijke werken geschreven, waaronder *The Decent Society* (1998), *Occidentalisme: het Westen in de ogen van zijn vijanden* (2004), samen met Ian Buruma, en *On Compromise And Rotten Compromises* (2010). Hij heeft diverse prijzen gewonnen, waaronder de Spinozalens (2002), de Israëlische Prijs voor de Filosofie (2010) en de Dr. Leopold-Lucas-Preis (2011). In 1978 was hij een van de oprichters van de beweging Peace Now. Avishai Margalit nam net als Michael Ignatieff al deel aan de eerste Nexus-conferentie in 1996 en verzorgde in 2004 de Nexus-lezing.

HASSAN MNEIMNEH (Libanon, 1961) is een van de grootste publieke intellectuelen van de Arabische wereld. Opgroeiend in Libanon ondervond hij aan den lijve zowel vrede en voor-

spoed als oorlog en verwoesting. In 1986 verruilde hij Beiroet voor de Verenigde Staten om aan Georgetown en Harvard te gaan studeren. In zijn werk voor het American Enterprise Institute (2008–2009), het Hudson Institute (2009–2011) en het German Marshall Fund of the United States (sinds 2011) zet Mneimneh zich in voor een rechtvaardige Arabische cultuur in harmonie met zichzelf en de wereld. Hij benadrukt vooral het belang van collectieve zelfreflectie, de erkenning van de menselijke waardigheid van de vijand en de noodzaak het paradigma van reductionisme en paternalisme in de Arabische politieke cultuur te veranderen. Mneimneh behoort tot de weinige stemmen in de Arabische media die zowel Israëlische als Palestijnse rechten erkennen. Omdat hij radicaal islamisme beschouwt als een uiting van isolationistisch escapisme en bovendien als een mondiale bedreiging, kunnen lokale tegenstanders daarvan op Mneimnehs actieve steun rekenen. Ondanks alle belemmeringen blijft hij de ‘Arabische Lente’ zien als een positieve hervormingsbeweging, die de weg vrijmaakt voor een nieuwe politieke cultuur in de regio.

HORIA-ROMAN PATAPIEVICI (Roemenië, 1957) is fysicus, schrijver, onderzoeker in de ideeëngeschiedenis en de zeldzame belichaming van de nieuwsgierige, meertalige, Europese humanist. Hij studeerde natuurkunde en verdiepte zich daarna in de filosofie. Tussen 2000 en 2005 was Patapievici, met zijn libertair-economische grondhouding, sociale visie en afwijzende houding ten opzichte van het communistische verleden, lid van de Nationale Raad voor het Onderzoek naar de Archieven van de Securitate. In deze periode pleitte hij voor meer openheid over het handelen van de voormalige veiligheidsdienst om deze zwarte bladzijde uit het verleden te verwerken, waarbij hij op felle tegenwerking van de regering stuitte. Hij werd vervolgens benoemd tot directeur van het Roemeens Cultureel Instituut, maar hij trad in 2012 af na een conflict over de toenemende politieke inmenging waardoor de onafhankelijkheid van de organisatie onder druk kwam te staan. Sinds 2004 is hij hoofdredacteur van het cultureel tijdschrift *Idei în dialog*. Patapievici schreef onder meer *Omul recent* ('De recente mens', 2001) en *Discernământul modernizării* ('Inzicht in de modernisering', 2004), beschouwingen van moderne ideologieën en de invloed van de moderniteit op het culturele leven. In 2010 sprak hij op de Nexus-conferentie 'Superman meets Beethoven'.

LILIA SHEVTSOVA (Oekraïne, 1949) studeerde politicologie in de voormalige Sovjet-Unie en was adjunct-directeur van een van de belangrijkste Sovjet-denktanks. Na de ineenstorting van de Sovjet-Unie bekleedde ze verschillende leidinggevende functies aan de belangrijkste onderzoekscentra in het nieuwe Rusland en doceerde ze aan Cornell, Georgetown en Berkeley. Shevtsova was de oprichter van de Global Council on Russia's Future bij het Davos World Economic Forum en neemt regelmatig deel aan vergaderingen van de Bilderberggroep. In 1995 trad zij in dienst van de Carnegie Endowment for International Peace, waar ze zowel senior beleidsmedewerker in Washington is als voorzitter van het Russische politieke programma aan het Carnegie Centrum in Moskou. Zij heeft talrijke essays gepubliceerd in toonaangevende kranten, zoals de *Financial Times*, *Washington Post*, *Le Monde* en *Die Zeit*. Shevtsova is de auteur van twintig boeken over de post-Sovjetgeschiedenis en -leiders van Rusland, en over de relatie tussen Rusland en het Westen, waaronder *Putin's Russia* (2005) en *Lonely Power: Why Russia Has Failed to Become the West and the West is Weary of Russia* (2010).

JAMES STEINBERG (Verenigde Staten, 1953) is een essayist, historicus en een invloedrijk beleidsadviseur van de Democraten in Amerika. Sinds 2011 is hij decaan van de Maxwell School aan de Syracuse Universiteit en hoogleraar sociale wetenschappen, internationale betrekkingen en rechten. Daarvoor was hij eerste staatssecretaris onder minister Hillary Clinton.

Met zijn grote expertise op het gebied van zowel binnenlandse zaken als buitenlands beleid bekleedde hij verschillende leidinggevende posities aan prominente instituten, waaronder de Lyndon B. Johnson School of Public Affairs en het bekende Brookings Institution, waar hij een omvangrijk onderzoeksprogramma leidde op het gebied van de buitenlandse politiek van de Verenigde Staten. Van 1996 tot 2000 was hij adviseur nationale veiligheid van president Bill Clinton en hij trad op als zijn persoonlijk vertegenwoordiger bij de G8-top van 1998 en 1999. Samen met Michael O'Hanlon schreef hij het boek *Strategic Reassurance and Strategic Resolve: US-China Relations in the 21st Century* (2014) en hij publiceerde samen met Kurt Campbell *Difficult Transitions: Foreign Policy Troubles at the Outset of Presidential Power* (2008).

PAUL WOLFOWITZ (Verenigde Staten, 1943) is een vooraanstaand diplomaat, politicus en wetenschapper. Hij studeerde wiskunde en scheikunde, en promoveerde vervolgens in de politieke wetenschappen aan de universiteit van Chicago. Wolfowitz was zeven jaar decaan van de Johns Hopkins University School of Advanced International Studies en twee

jaar president van de Wereldbank. Daarnaast is hij vooral bekend vanwege zijn actieve betrokkenheid bij het Amerikaanse buitenlands beleid. Hij werkte 24 jaar in overheidsdienst onder zeven Amerikaanse presidenten en is gespecialiseerd in buitenlandse zaken, diplomatie, nationale veiligheid en defensie. In de jaren tachtig begeleidde Wolfowitz de democratiseringsprocessen in de Filipijnen, Zuid-Korea, Taiwan en Indonesië. Hierna was hij actief betrokken bij de bevrijding van Koeweit en de ontwikkeling van een nieuwe defensiestrategie voor de wereld van na de Koude Oorlog, die de Amerikaanse regering in staat stelde zich meer te richten op regionale geschillen en op het terugdringen van het aantal nucleaire wapens in de wereld. Als staatssecretaris van Defensie onder president George W. Bush was hij medeverantwoordelijk voor het beleid in reactie op de terreuraanslagen van 9/11 en de organisatie van de oorlogshandelingen in Afghanistan en Irak. Op dit moment is Wolfowitz gastonderzoeker aan het American Enterprise Institute for Public Policy Research en lid van verscheidene adviesraden bij zowel bedrijven als organisaties die veteranen van de oorlogen in Afghanistan en Irak ondersteunen.

Musici

ANDREAS SCHOLL (Duitsland, 1967) is een gevierd counter-tenor, gespecialiseerd in barokmuziek. Hij groeide op in een muzikale familie en zong al jong in koren. Met zijn veelgeroemde sterke en heldere stem en zijn uitzonderlijk hoge bereik vertolkt Andreas Scholl als geen ander de grote werken uit de Barok en de Renaissance. Hij werd opgeleid aan het conservatorium van Bazel en brak in 1993 door als zanger toen hij mocht invallen voor René Jacobs bij de *Johannes-Passion* van Bach. Sindsdien werkte hij samen met grootheden als Ton Koopman, Christopher Hogwood en John Eliot Gardiner en werd hij bejubeld in alle toonaangevende concertzalen en op festivals. Scholl bracht meer dan 60 platen uit en won diverse prijzen, waaronder twee ECHO Awards (1999, 2005), een Edison (2002), een Grammy-nominatie en een BBC Award (2012). Vooral zijn *Bach Cantatas* (2012) met het Kammerorchester Basel was zeer succesvol. In 2012 bracht hij samen met Tamar Halperin het album *Wanderer* uit. In 2012 verzorgde hij het Nexus-symposium 'On Beauty and Truth in Music'.

TAMAR HALPERIN (Israël) is pianist en klavecijnist. Met een repertoire dat meer dan vijf eeuwen omspant, betovert zij de hele wereld. Ze werkt samen met vooraanstaande musici, onder wie Michael Wollny, Jimmy McNeely, Laurence Cummings, Idan Raichel en toonaangevende ensembles en gezelschappen, waaronder het English Concert Baroque Orchestra en het New York Philharmonic Orchestra. Haar muzikale opleiding genoot ze aan de universiteit van Tel Aviv, het conservatorium van Bazel en de fameuze Juilliard School in New York. Hier promoveerde ze in 2009 op een onderzoek naar J.S. Bach. Barokmuziek is haar ware passie, maar Halperin is ook een enthousiast vertolker van klassieke en hedendaagse, pop- en elektronische muziek. Ze ontving vele prijzen voor haar prachtige spel, waaronder de Presser Award (2005), de Eisen-Picard Performing Arts Award (2006, 2007) en twee Jazz ECHO Awards (2010, 2014). Recentelijk nam ze met de countertenor Andreas Scholl een album op getiteld *Wanderer*, met werken van Haydn, Mozart, Schubert en Brahms.

Nexus Instituut

Het Nexus Instituut plaatst zich in de Europese humanistische traditie en stelt zich ten doel het Europees cultureel erfgoed levend te houden door debat te stimuleren over tijdloze kwesties en actuele thema's. Daartoe organiseert het Nexus Instituut onder andere conferenties, symposia, masterclasses en lezingen, en geeft het in de Nexus Bibliotheek waardevolle teksten van internationale denkers uit. In het tijdschrift *Nexus*, dat drie keer per jaar in boekvorm verschijnt, worden bijzondere cultuur-filosofische essays van vooraanstaande wetenschappers, filosofen en schrijvers uit binnen- en buitenland gebundeld.

Wilt u het Nexus Instituut steunen in zijn ambitie het Europees cultureel erfgoed levend te houden?

Abonnement *Nexus*

Neem een abonnement op het cultuurfilosofisch tijdschrift *Nexus*. U bent voor € 65,00 een jaar lang abonnee en ontvangt dan aanzienlijke kortingen op de Nexus-activiteiten en een welkomstgeschenk.

Nexus Connect

Jonger dan 36 jaar? Word dan lid van Nexus Connect! Al voor € 50,00 ben je een jaar lang jongerenabonnee en krijg je korting op de activiteiten, toegang tot de exclusieve bijeenkomsten die Nexus Connect speciaal voor leden organiseert, en drie keer per jaar het tijdschrift *Nexus*.

Vrienden van het Nexus Instituut

Mede dankzij de genereuze steun van de Vrienden van het Nexus Instituut kunnen wij onze activiteiten voortzetten en uitbreiden. Draagt u de Europees humanistische traditie ook een warm hart toe en wilt u als Vriend een bijdrage leveren, neem dan contact met ons op. Wij zijn u zeer erkentelijk voor uw ondersteuning.

---

www.nexus-instituut.nl

Postbus 90153 | 5000 LE Tilburg | 013-466 3450 | info@nexus-instituut.nl

Provincie Noord-Brabant

TILBURG

UNIVERSITY

gemeente Tilburg

